

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

ЧЕРЕДНІКОВА ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА

УДК 346.5:665.7

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОСТАВКИ НАФТИ
ТА НАФТОПРОДУКТІВ**

Спеціальність 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2017

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана в Інституті економіко-правових досліджень НАН України (м. Київ).

Науковий керівник – член-кореспондент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор **Устименко Володимир Анатолійович**, Інститут економіко-правових досліджень НАН України, директор (м. Київ).

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент **Резнікова Вікторія Вікторівна**, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри господарського права (м. Київ);

кандидат юридичних наук, доцент **Зуєва Оксана Анатоліївна**, Університет митної справи та фінансів МОН України, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права (м. Дніпро).

Захист відбудеться *«14» лютого 2017 року о 14⁰⁰ годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02 в Інституті економіко-правових досліджень НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60, к. 202.

Автореферат розісланий *«13» січня 2017 року*.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н.О. Герасименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Можливості розвитку економіки держави переважно зумовлено своєчасністю забезпечення різних галузей національного господарства енергоресурсами. Серед останніх значну питому вагу посідають нафта та нафтопродукти, поставки яких на внутрішній ринок України здійснюються як вітчизняними, так і іноземними суб'єктами господарювання. Високий рівень динамічності нафтового ринку створює передумови для вжиття з боку держави дієвих заходів правового регулювання господарських операцій з поставки нафти та нафтопродуктів. Сфера правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів поступово зазнає позитивних перетворень завдяки членству України у Світовій організації торгівлі та послідовній інтеграції у Європейський Союз (далі – ЄС), забезпечуючи умови для адаптації вітчизняного законодавства до їх норм і стандартів. У той же час, як свідчить практика правозастосування, сфера господарського обігу нафти та нафтопродуктів не позбавлена певних недоліків, пов'язаних з суперечливістю процедури організації біржової торгівлі цими енергоресурсами, викривленням інформації про дійсні ринкові ціни під час формування стартової ціни на аукціонах для нафти власного видобутку, порушенням умов конкуренції під час формування продавцями нафти аукціонної пропозиції тощо.

Нормативна основа відносин з поставки нафти та нафтопродуктів переважно представлена нормами Господарського кодексу України, Закону України «Про нафту і газ» та окремих підзаконних актів. Втім у сукупності існуючі нормативні положення не вирішують низки важливих питань, які пов'язані на даний час з потребою уточнення кваліфікуючих ознак нафти як товарної продукції, суб'єктного складу договірних правовідносин з транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами, визначення напрямів правового забезпечення оптимізації структури договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів, усунення конкуренції окремих положень законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів у частині організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти, уточнення правового регулювання господарських операцій з експорту нафти та нафтопродуктів.

Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність значного інтересу до проблематики правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів. Втім на даний час переважна увага цьому питанню приділяється у межах науки цивільного права. Зокрема, у дисертаційній роботі В.В. Сергієнка знайшли відображення окремі дискусійні аспекти договору поставки нафти (Україна, 2001 р.). Певним рівнем деталізації відзначаються наукові дослідження російських науковців, в яких висвітлено окремі питання правової організації поставок нафти та нафтопродуктів, видобутку, транспортування та переробки нафти. Зокрема, слід виділити роботи О.О. Гавриліної, Д.Д. Логофет, Ю.М. Нестерчука, Р.Н. Салієвої, М.В. Саудаханова, О.В. Селівончика, С.Л. Сітнікова та ін. Додатково слід зауважити, що певні

аспекти досліджуваної проблематики, зокрема, у частині здійснення державного контролю за господарською діяльністю з видобутку та подальшої реалізації нафти отримали також вияв у наукових роботах представників науки адміністративного права (Мамєдов Е.А.).

На даний час часткове висвітлення у роботах науковців–господарників отримали лише окремі питання, пов'язані з організацією функціонування ринку роздрібної торгівлі нафтопродуктами (Г.В. Морозов). Проте дотепер не проводилося комплексних наукових досліджень з питань правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів.

Вищевикладеним визначається актуальність теми та доцільність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Інституту економіко-правових досліджень НАН України у межах тем: «Правове забезпечення ефективного управління об'єктами публічної власності» (державна реєстрація № 0111U007825) і «Правові засади регіоналізації державного управління економікою» (державна реєстрація № 0114U004338), де автором проведено дослідження правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів та розроблено відповідні пропозиції з удосконалення законодавства.

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є розробка теоретичних положень щодо правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів і підготовка на цій основі пропозицій з удосконалення господарського законодавства.

Для досягнення зазначеної мети у процесі дослідження було поставлено та вирішено наступні *завдання*:

розглянути поняття «нафта» та «нафтопродукти», виявити суперечності у підходах до їх визначення у актах чинного законодавства України та сформулювати пропозиції щодо їх усунення;

проаналізувати структуру договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів з уточненням суб'єктного складу та висвітленням системи договірних форм опосередкування господарських зв'язків у таких відносинах;

проаналізувати законодавство України, що визначає порядок та умови транспортування нафти та нафтопродуктів, зокрема, засобами трубопровідного транспорту, та підготувати відповідні пропозиції щодо його вдосконалення;

висвітлити порядок здійснення торгівлі нафтою та нафтопродуктами та визначити шляхи конкретизації правових норм, які встановлюють особливості біржової торгівлі нафтою, роздрібною реалізації нафтопродуктів із урахуванням вимог екологічної безпеки;

проаналізувати засоби державного регулювання зовнішньоекономічних операцій з експорту нафти та нафтопродуктів та підготувати пропозиції щодо відновлення практики застосування нетарифних засобів державного регулювання у цій сфері;

висвітлити засоби державного регулювання ціноутворення на нафту та нафтопродукти у відносинах поставки та підготувати пропозиції щодо усунення окремих недоліків нормативно встановленої процедури визначення ціни продажу нафти власного видобутку на засадах аукціону;

розкрити засоби державного регулювання конкуренції у відносинах з поставки нафти та нафтопродуктів з обґрунтуванням напрямів подальшого вдосконалення законодавства України у цій сфері.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані із здійсненням поставки нафти та нафтопродуктів.

Предметом дослідження є правове регулювання поставки нафти та нафтопродуктів.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становили сучасні методи пізнання: діалектичний, формально-логічний, історичний, порівняльно-правовий, аналітико-синтетичний, системно-структурний, логіко-юридичний. При дослідженні правової природи поставки нафти та нафтопродуктів застосовувався діалектичний метод. За допомогою формально-логічного методу здійснено аналіз нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері поставки нафти та нафтопродуктів в Україні. Історичний метод використано для виявлення особливостей формування законодавства України у сфері господарського обігу нафти та нафтопродуктів. За допомогою порівняльно-правового методу здійснено пошук найбільш оптимальних шляхів правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів з урахуванням досвіду ЄС. Аналітико-синтетичний та системно-структурний методи застосовано при дослідженні засобів державного регулюючого впливу на відносини з поставки нафти та нафтопродуктів. Логіко-юридичний метод дозволив проаналізувати зміст норм чинного законодавства України у досліджуваній сфері, виявити його недоліки та обґрунтувати пропозиції щодо їх усунення і відповідного вдосконалення.

Теоретичну основу дослідження, крім вищевказаних авторів, склали роботи вітчизняних і зарубіжних учених: А.Г. Бобкової, О.А. Беляневич, В.В. Вітрянського, С.С. Валітова, О.П. Віхрова, Г.Д. Джумагельдієвої, І.Є. Замойського, О.А. Зуєвої, В.К. Мамутова, Б.І. Пугинського, В.В. Резнікової, О.М. Садікова, Н.О. Саніахметової, В.А. Устименка, Р.О. Халфіної, В.С. Щербини та інших дослідників.

Емпіричну основу дисертаційного дослідження склали законодавство України та окремих зарубіжних країн, статистичні дані, практика діяльності органів державної влади, матеріали судової практики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше у вітчизняній юридичній науці на основі комплексного наукового дослідження проблематики правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів розроблено відповідні наукові положення та пропозиції щодо вдосконалення законодавства у цій сфері. Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному.

Уперше:

запропоновано уніфікувати термінологічний апарат законодавства України у сфері нафти та нафтопродуктів із обґрунтуванням положення щодо правової ідентифікації нафти у правовідносинах з поставки як товарної продукції, що виключає можливість визнання самостійним об'єктом зазначених відносин нафти сирової;

обґрунтовано пропозицію про те, що основою для організації та здійснення відносин з поставки нафти та нафтопродуктів має виступати принцип раціональності структури договірних відносин, зміст якого полягає у наданні переваги укладенню «прямих» господарських договорів між суб'єктами господарювання – виробниками і споживачами продукції виробничо-технічного призначення (зокрема, нафти, нафтопродуктів), виключаючи зайві посередницькі ланки, які впливають чи можуть вплинути на ціну реалізації продукції.

Удосконалено положення щодо:

правової кваліфікації газового конденсату як об'єкта правовідносин з поставки шляхом обґрунтування пропозиції щодо уніфікації норм законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів у частині поширення правового режиму нафти на вказаний вид вуглеводнів;

суб'єктного складу договірних відносин з транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами із обґрунтуванням пропозиції про виключення з кола замовників такої послуги фізичних осіб;

порядку формування переліку додаткових робіт, виконання яких пов'язано зі здійсненням господарської діяльності з транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами, та встановлення плати за їх виконання з уточненням положення про те, що перелік таких робіт з відповідним обґрунтуванням необхідності їх виконання та економічно розрахований тариф затверджуються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг;

порядку реалізації автомобільних бензинів та дизельного палива із відхиленнями від показників екологічного класу (Євро 3, Євро 4, Євро 5) виключно для потреб органів державної влади або за рішенням Кабінету Міністрів України з уточненням, що продаж таких нафтопродуктів, як обмежених у вільному господарському обігу, має здійснюватися за договором поставки у межах «прямих» господарських зв'язків;

порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти з уточненням положення про те, що послуги в укладенні біржових угод має надавати товарна біржа, членами якої є продавці нафти (суб'єкти господарювання державного сектора економіки).

Дістали подальшого розвитку положення щодо:

правової кваліфікації нафти як товарної продукції із виявленням наступних ознак: 1) здійснена промислова підготовка на нафтодобувному підприємстві; 2) призначена для продажу; 3) відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим нормативно-правовим актом чи/та договором;

системи договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів з виділенням: 1) договору поставки як переважаючої правової форми опосередкування господарсько-торговельної діяльності у сфері обігу нафти та нафтопродуктів; 2) складних господарських договорів з умовою про поставку (зокрема, договір контрактації сільськогосподарської продукції); 3) змішаних господарських договорів з умовою про поставку (зокрема, договір на переробку давальницької сировини);

державного регулювання поставки нафти та нафтопродуктів у зовнішньоекономічних відносинах з обґрунтуванням пропозиції щодо відновлення застосування засобів нетарифного регулювання (ліцензування, квотування) до операцій з експорту цих видів вуглеводнів, що сприятиме імплементації та дотриманню положень актів законодавства ЄС в енергетичній сфері у частині створення та підтримки мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів;

державного регулювання ціноутворення на нафту та нафтопродукти шляхом обґрунтування пропозиції щодо формування стартової ціни на аукціонах для нафти власного видобутку виключно з урахуванням інформації про ринкові ціни, яка публікується у виданнях аналітичних агентств «Platts» та «Argus Media», із визнанням такої інформації офіційним джерелом даних про ціни;

державного регулювання конкуренції у відносинах з продажу нафти на біржових аукціонах із обґрунтуванням положення щодо закріплення вимоги про недопустимість формування продавцями аукціонної пропозиції у частині визначення умов транспортування нафти у спосіб, який ставить окремих суб'єктів господарювання–транспортні організації у привілейоване становище стосовно конкурентів, спонукаючи покупців вступати з ними у договірні відносини.

Практичне значення одержаних результатів полягає: у поглибленні теоретичних уявлень про сутність господарсько-правових відносин у сфері поставки нафти та нафтопродуктів; у можливості використання теоретичних положень і висновків дисертаційної роботи у процесі законотворчої діяльності з метою удосконалення законодавства України, що визначає порядок та умови здійснення господарсько-торговельної діяльності у сфері обігу нафти та нафтопродуктів, у правозастосовній практиці при укладанні договорів поставки нафти та нафтопродуктів, а також для забезпечення єдності судової практики при вирішенні спорів із захисту прав учасників біржового аукціону з продажу нафти. Положення дисертації можуть застосовуватись у науково-дослідній роботі та навчальному процесі у рамках викладання господарсько-правових дисциплін, призначених для студентів юридичних та економічних спеціальностей.

Окремі положення та висновки, сформульовані у дисертації, які мають дискусійний характер, можуть бути основою для подальших наукових досліджень.

Пропозиції, сформульовані у дисертації, щодо удосконалення чинного законодавства України з питань організації ринку нафтопродуктів прийнято до

використання у правотворчій діяльності Комітету Верховної Ради України з питань податкової та митної політики (довідка від 21 травня 2015 р. № 14-21-05/15).

Окремі положення дисертаційної роботи щодо розробки заходів з підвищення договірної дисципліни сторін договору поставки нафти та нафтопродуктів враховано у діяльності ТОВ «Торговий Дім «Запоріжжолігруп» (довідка від 26 квітня 2015 р. № 26-04/2015).

Положення дисертації у частині посилення засад договірної відповідальності суб'єктів господарювання – постачальників нафтопродуктів враховано у практичній діяльності ТОВ «Азовська Нафтова Компанія» (довідка від 30 квітня 2015 р. № 30-04/2015).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційної роботи отримані автором самостійно. Всі опубліковані праці належать особисто автору.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертаційної роботи доповідалися і обговорювалися у ході роботи низки конференцій, серед яких: дев'ята Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Экономико-правовые исследования в XXI веке: правовые средства защиты национальной экономики» (Донецьк, 2012); дванадцята Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Экономико-правовые исследования в XXI веке: правовые аспекты интеграции Украины в мировую экономику» (Донецьк, 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (Ужгород, 2014); Міжнародна науково-практична конференція «Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства» (Харків, 2014); III науково-практична конференція «Актуальні наукові дослідження сучасної юридичної науки: теорія та практика» (Київ, 2016).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи викладено у 15 наукових працях, з яких 9 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у міжнародному науковому виданні, 5 публікацій – за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура дисертації обумовлена метою і завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, які включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації складає 146 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить список використаних джерел із 203 найменувань та 3 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1 «Загальна характеристика правового регулювання відносин поставки нафти та нафтопродуктів» містить чотири підрозділи, у яких розглядаються поняття нафти та нафтопродуктів як об'єктів правовідносин з поставки, структура договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів,

висвітлюються особливості правового регулювання транспортування та торгівлі нафтою та нафтопродуктами.

У *підрозділі 1.1 «Поняття нафти та нафтопродуктів як об'єктів правовідносин з поставки»* розглянуто поняття «нафта» та «нафтопродукти», виявлено суперечності у підходах до їх визначення у актах чинного законодавства України та сформульовано пропозиції щодо їх усунення.

Відзначається, що нафта як вуглеводнева сировина може бути залучена до сфери господарського обігу у разі набуття ознак товарної продукції. Наголошується, що на даний час законодавство України не містить легального визначення поняття «товарна продукція». У той же час дослідження спеціального законодавства України з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності дозволило виявити ключові ознаки, які мають бути притаманні товарній продукції у контексті виконаного дослідження. Зокрема, доводиться, що нафта як товарна продукція характеризується наступними ознаками, а саме: здійснена промислова підготовка на нафтодобувному підприємстві; призначена для продажу; відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим нормативно-правовим актом чи/та договором.

Додатково встановлено неузгодженість положень окремих актів законодавства України, які допускають одночасне вживання поняття «нафта сира», позначаючи ним об'єкт купівлі-продажу на біржових аукціонах. Аргументовано, що нафта сира за своїми якісними показниками не може бути об'єктом договірних відносин, зокрема поставки, і за своїм правовим режимом виступає корисною копалиною видобутою з надр. У зв'язку з цим запропоновано уніфікувати термінологічний апарат спеціального законодавства України із нормативним закріпленням єдності вживання поняття «нафта», спрямованого на ідентифікацію об'єкту майнових господарсько-договірних відносин, що, відповідно, виключає можливість визнання самостійним об'єктом зазначених відносин нафти сирої.

Виявлено випадки конкуренції правових норм різних за юридичною силою нормативно-правових актів, які стосуються визначення правового режиму газового конденсату. Зокрема, встановлено, що у підзаконних нормативно-правових актах газовий конденсат визнається легкою нафтою, у той час як у законодавчих актах такою правовою якістю газовий конденсат не відзначається. Вказане створює перешкоди у господарській діяльності суб'єктів господарювання, які полягають у можливості суб'єктивної правової оцінки органами доходів і зборів газового конденсату із кваліфікацією його як нафти або продукту переробки нафти (дистилят). Аргументовано, що в останньому випадку, як свідчить судова практика, це призводить до економічно та юридично необґрунтованого обов'язку суб'єкта господарювання сплатити ввізне мито. У зв'язку з цим обґрунтовано пропозицію щодо уніфікації норм законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів у частині поширення правового режиму нафти на газовий конденсат.

Відповідно запропоновано уточнити зміст поняття «нафтопродукти» із вказівкою на те, що це продукти переробки нафти (газового конденсату) як

товарної продукції або їх суміші та які відповідають кодам Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.

У *підрозділі 1.2 «Структура договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів»* висвітлено коло суб'єктів господарювання, які беруть участь у відносинах з поставки нафти та нафтопродуктів, і проаналізовано систему договірних форм опосередкування господарських зв'язків між ними.

Встановлено, що суб'єктний склад правовідносин з поставки нафти та нафтопродуктів у найбільш узагальненому вигляді представлений наступними учасниками: 1) нафтодобувні підприємства (як у межах, так і поза межами вертикально інтегрованих нафтових компаній); 2) суб'єкти господарювання, які здійснюють нафтопереробку (зокрема, нафтопереробні заводи із своєю виробничою інфраструктурою); 3) суб'єкти господарювання, які надають послуги з транспортування нафти та нафтопродуктів; 4) суб'єкти господарювання, які надають посередницькі послуги з метою сприяння укладенню та виконанню договору поставки.

Відзначається, що особливий суб'єктний склад правовідносин з поставки нафти та нафтопродуктів зумовлює виникнення складних за своїм характером договірних відносин, які представляється можливим об'єднати у наступні групи: 1) основні договірні відносини (зокрема, договір поставки, у тому числі поставки для державних потреб, договір на переробку давальницької сировини тощо); 2) договірні відносини, що забезпечують виконання основних договірних зобов'язань (насамперед, поширення набули відносини застави нафти чи нафтопродуктів як товарів в обороті); 3) посередницькі договірні відносини (зокрема, агентський договір); 4) організаційно-господарські договірні відносини (перш за все, довгострокові договори, спрямовані на забезпечення своєчасного транспортування нафти чи нафтопродуктів).

Аргументовано, що у системі договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів договір поставки може бути охарактеризований як переважаюча правова форма опосередкування господарсько-торговельної діяльності у сфері обігу нафти та нафтопродуктів. Крім того, виділено умови про поставку нафти та нафтопродуктів як елемент: складних господарських договорів (зокрема, як складова договору контрактації сільськогосподарської продукції); змішаних господарських договорів (зокрема, як складова договору на переробку давальницької сировини).

Додатково з метою оптимізації структури договірних відносин, у тому числі у сфері поставок нафти та нафтопродуктів, та виключення зайвих посередницьких ланок, які впливають чи можуть вплинути на ціну реалізації продукції, запропоновано нормативно закріпити принцип раціональності структури договірних відносин, основний зміст якого полягає у наданні переваги укладенню «прямих» господарських договорів між суб'єктами господарювання – виробниками і споживачами продукції виробничо-технічного призначення (зокрема, нафти, нафтопродуктів).

У *підрозділі 1.3 «Правове регулювання транспортування нафти та нафтопродуктів»* висвітлено порядок та умови транспортування нафти та

нафтопродуктів, зокрема, засобами трубопровідного транспорту, та підготовлено відповідні пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у цій сфері.

Наголошується, що на даний час найбільшу пропускну потужність має трубопровідний транспорт, який забезпечує доставку нафти та нафтопродуктів через розгалужену систему магістральних нафто- та нафтопродуктопроводів. Вказана обставина зумовила особливий інтерес до проблематики правового регулювання транспортування нафти через мережу магістральних трубопроводів.

Зокрема, висвітлено різні наукові підходи до визначення правової природи договору транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами. Зауважується, що переважаючою є думка про змішаний характер такого договору. Аргументовано позицію про неприйнятність такої правової оцінки та сформульовано висновок про договір транспортування у досліджуваній сфері як складне господарське зобов'язання з перевезення вантажів.

За результатами аналізу суб'єктного складу договірних правовідносин з транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами та враховуючи мету цього договору, обґрунтовано пропозицію про виключення з кола замовників такої послуги фізичних осіб як таких, що не є суб'єктами господарювання.

Розглянуто зміст зазначеного договору та встановлено право ліцензіата (надавача транспортних послуг) формувати перелік додаткових робіт, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності з транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами, та встановлювати плату за їх виконання. Доводиться, що у більшості випадків ліцензіат зловживає наданим йому правом, відносячи до категорії додаткових робіт власні обов'язки, виконання яких передбачено підзаконними нормативно-правовими актами. У зв'язку з цим підготовлено пропозицію про те, що перелік таких робіт з відповідним обґрунтуванням необхідності їх виконання та економічно розрахований тариф затверджуються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

У *підрозділі 1.4 «Правове регулювання торгівлі нафтою та нафтопродуктами»* розглянуто порядок здійснення торгівлі нафтою та нафтопродуктами та визначено шляхи конкретизації правових норм, які встановлюють особливості біржової торгівлі нафтою, роздрібною реалізації нафтопродуктів із урахуванням вимог екологічної безпеки.

Відзначено, що законодавство України передбачає здійснення господарсько-торговельної діяльності у формі оптової та роздрібною торгівлі нафтопродуктами. Зауважується, що нафта є об'єктом економічного обігу саме на оптовому ринку. Встановлено, що оптова торгівля нафтою, зокрема нафтою вітчизняного видобутку, здійснюється через біржові аукціони, що отримало закріплення на підзаконному нормативно-правовому рівні.

Виявлено окремі недоліки правового регулювання організації та проведення біржових аукціонів, які полягають, зокрема, у закріпленні повноважень аукціонного комітету в обсязі, що порушує самоврядні права товарної біржі щодо самостійного встановлення правил біржової торгівлі та строків реєстрації укладеної угоди на біржі. Вказана обставина зумовила підготовку пропозицій про внесення відповідних змін до Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України (далі – Порядок організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти).

Крім того, всупереч правовому статусу товарної біржі як господарської організації, яка не займається комерційним посередництвом, Кабінет Міністрів України зобов'язав суб'єктів господарювання – продавців нафти укласти з біржою договір про організацію та проведення аукціонів. Встановлено, що біржовою операцією визнається угода, зокрема, якщо її учасниками є члени біржі (або брокери). У зв'язку з цим запропоновано нормативно закріпити положення про те, що послуги в укладенні біржових угод має надавати товарна біржа, членами якої є продавці нафти.

Відзначається, що роздрібна торгівля нафтопродуктами, зокрема, автомобільними бензинами та дизельним паливом, має здійснюватися з дотриманням показників екологічного класу (Євро 3, Євро 4, Євро 5). У той же час нормативно передбачено можливість відчуження зазначених видів нафтопродуктів, які не відповідають встановленим показникам екологічної безпеки, виключно для потреб органів державної влади або за рішенням Кабінету Міністрів України, зокрема, на засадах аукціону (публічних торгів) чи тендерів. Аргументовано, що такі автомобільні бензини та дизельне паливо є обмеженими у вільному господарському обігу, що склало підґрунтя для підготовки пропозиції щодо здійснення їх реалізації за договором поставки у межах «прямих» господарських зв'язків у порядку, встановленому чинним законодавством України.

Розділ 2 «Основні напрями державного регулювання поставки нафти та нафтопродуктів» складається з трьох підрозділів, в яких розкриваються особливості регулювання державою зовнішньоекономічних операцій, ціноутворення та конкуренції у сфері відносин з поставки нафти та нафтопродуктів.

У *підрозділі 2.1 «Державне регулювання поставки нафти та нафтопродуктів у зовнішньоекономічних відносинах»* проаналізовано засоби державного регулювання зовнішньоекономічних операцій з експорту нафти та нафтопродуктів та підготовлено пропозиції щодо відновлення практики застосування нетарифних засобів державного регулювання у цій сфері.

Відзначено, що саме засоби нетарифного регулювання отримали широкого поширення у сфері правового регулювання обігу нафти. Зокрема, Кабінетом Міністрів України застосовувались ліцензування та квотування

експорту нафти власного видобутку, а також квотування експорту вітчизняних нафтопродуктів. Встановлено, що вказані засоби нетарифного регулювання мали на меті попередити виникнення дефіциту нафти та нафтопродуктів на вітчизняному ринку. Додатково виявлено, що засоби стимулюючого характеру, спрямовані на стабілізацію національного нафтового ринку, не справили позитивного ефекту. Зокрема, неефективними виявилися заходи, реалізація яких була закріплена у змісті Меморандуму про партнерство між Кабінетом Міністрів України та підприємствами і компаніями, які провадять діяльність на внутрішньому ринку нафти та нафтопродуктів, що було підписано у 2002 та 2006 роках.

Наголошується на тому, що сучасний стан розвитку вітчизняного ринку нафти та нафтопродуктів зумовлює обґрунтування пропозиції щодо відновлення квотування та ліцензування експортних операцій з цією групою товарів. Відзначається, що реалізація цієї пропозиції сприятиме створенню та підтримці мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів, формування яких передбачено у межах Директиви Ради 2009/119/ЄС від 14.09.2009 р. щодо накладення на держав – членів ЄС зобов'язання щодо підтримки мінімальних запасів нафти та/або нафтопродуктів.

Аргументовано, що нормативно закріплений обов'язок України з імплементації цієї Директиви зумовлює необхідність реалізації низки заходів, спрямованих на визначення: порядку створення організації (згідно з Директивою, у організаційно-правовій формі некомерційної), яка буде уповноважена на здійснення операцій з набуття, зберігання та продажу нафти та нафтопродуктів з метою збалансування попиту та пропозиції на ринку енергоресурсів; принципів управління її діяльністю та засади участі нафтових компаній у формуванні керівних органів; порядку управління запасами нафтових ресурсів; порядку здійснення уповноваженими органами державної влади контролю за своєчасністю формування мінімальних резервів нафти та нафтопродуктів, а також їх якістю. Обґрунтовано, що вказані положення мають отримати більший рівень конкретизації у межах відповідної Постанови Кабінету Міністрів України.

У *підрозділі 2.2 «Державне регулювання ціноутворення на нафту та нафтопродукти у відносинах поставки»* отримали висвітлення засоби державного регулювання ціноутворення на нафту та нафтопродукти у відносинах поставки, а також підготовлено пропозиції щодо усунення окремих недоліків нормативно встановленої процедури визначення ціни продажу нафти власного видобутку на засадах аукціону.

Відзначається, що на даний час у правовідносинах поставки нафти та нафтопродуктів сторони договору використовують вільні ціни. У той же час висловлено застереження про те, що вільні ціни формуються з урахуванням цін на світових ринках відповідного товару, зокрема, нафти чи нафтопродуктів. Встановлено, що у вітчизняному законодавстві закріплено поняття «ринкові ціни», з урахуванням яких має формуватися ціна на внутрішньому ринку вуглеводнів.

Доводиться, що нормативно закріплена процедура формування стартової ціни на аукціонах для нафти власного видобутку створює передумови для викривлення інформації про дійсні ринкові ціни на нафту.

Виявлено, що вказане знаходить підтвердження у правових нормах, які передбачають залежність стартової ціни нафти власного видобутку на аукціоні від митної вартості імпоротної нафти, що надійшла на митну територію України. Вказане положення надає можливість покупцям нафти впливати на ціну нафти власного видобутку за допомогою імпорту більш дешевої сировини. Аргументовано, що у такому разі митна вартість дешевої імпоротної нафти буде визнана стартовою ціною продажу нафти власного видобутку.

Крім того, встановлено, що стартова аукціонна ціна на нафту власного видобутку може визначатися на підставі даних Державної фіскальної служби України, якщо у встановлений період на митну територію України не надійшло партії нафти сорту «Юралс», але мав місце факт надходження нафти сорту «Айзері» або інших сортів легких нафт Каспійського регіону. При цьому процедуру оцінки відповідності таких даних рівню ринкових цін нормативно не передбачено.

Наголошується на тому, що загальновизнаними є інформаційні дані про рівень ринкових цін на нафту та нафтопродукти, які публікуються у виданнях аналітичних агентств «Platts» та «Argus Media». Акцентовано увагу на тому, що діяльність цих агентств відповідає «Принципам для агентств, що повідомляють ціни на нафту» (IOSCO Oil PRA Principles), що розроблені Міжнародною організацією комісій з цінних паперів (IOSCO).

У зв'язку з цим обґрунтовано пропозицію щодо формування стартової ціни на аукціонах для нафти власного видобутку виключно з урахуванням інформації про ринкові ціни, яка публікується у виданнях аналітичних агентств «Platts» та «Argus Media», із визнанням такої інформації офіційним джерелом даних про ціни на нафту.

У *підрозділі 2.3 «Державне регулювання конкуренції у відносинах з поставки нафти та нафтопродуктів»* розкриваються засоби державного регулювання конкуренції у відносинах з поставки нафти та нафтопродуктів з обґрунтуванням напрямів подальшого вдосконалення законодавства України у цій сфері.

Відзначається, що практика діяльності Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень свідчить про поширеність випадків вчинення суб'єктами господарювання антиконкурентних узгоджених дій чи зловживання монопольним становищем на ринку нафтопродуктів під час оптової чи роздрібною торгівлі із застосуванням до правопорушників передбачених у чинному законодавстві України заходів юридичної відповідальності. У той же час встановлено, що недостатньо висвітленими залишаються питання щодо стану дотримання антимонопольно-конкурентного законодавства у відносинах з поставки нафти на засадах договору, що укладається за результатами біржового аукціону.

Виявлено, що нормативно закріплена процедура організації біржових аукціонів з продажу нафти власного видобутку передбачає необхідність подання продавцем заявки на проведення аукціону із вказівкою відомостей про умови транспортування нафти відповідно до визначеного базису поставки. Зауважується, що у змісті заявки, як правило, наводиться інформація про суб'єкта господарювання, який забезпечуватиме транспортування нафти, у тому числі з пункту відвантаження. Наголошується, що зміст заявки на проведення аукціону погоджується з аукціонним комітетом, до складу якого входять посадові особи як центральних органів виконавчої влади, так і НАК «Нафтогаз України». Доводиться, що за таких обставин існують вагомні підстави стверджувати про наявність факту антиконкурентних дій органів влади, які проявляються у наданні окремим суб'єктам господарювання переваг, які ставлять їх у привілейоване становище стосовно конкурентів, що призводить або може призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції.

У зв'язку з цим обґрунтовано пропозицію щодо нормативного закріплення вимоги про недопустимість формування продавцями аукціонної пропозиції у частині визначення умов транспортування нафти у спосіб, який ставить окремих суб'єктів господарювання–транспортні організації у привілейоване становище стосовно конкурентів. Додатково запропоновано закріпити у Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти положення щодо отримання продавцем висновку Антимонопольного комітету України про відповідність проекту договору купівлі-продажу та відомостей про умови транспортування нафти вимогам законодавства України про захист економічної конкуренції.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило здійснити теоретичне узагальнення і отримати нове вирішення науково-практичного завдання щодо обґрунтування напрямів удосконалення правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів і підготовки відповідних пропозицій до законодавства України, яке регулює відносини у цій сфері.

На підставі проведеного дослідження сформульовано наступні основні висновки:

1. Виявлено ознаки нафти як товарної продукції, а саме: здійснена промислова підготовка на нафтодобувному підприємстві; призначена для продажу; відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим нормативно-правовим актом чи/та договором. На підставі цього обґрунтовано положення щодо виключення можливості визнання нафти сирої, як такої що не відповідає вказаним ознакам, самостійним об'єктом у правовідносинах з поставки.

Додатково аргументовано положення щодо уточнення правової кваліфікації газового конденсату як об'єкта правовідносин з поставки з поширенням правового режиму нафти на вказаний вид вуглеводнів.

2. Уточнено систему договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів з виділенням: 1) договору поставки як переважаючої правової форми опосередкування господарсько-торговельної діяльності у сфері обігу нафти та нафтопродуктів; 2) складних господарських договорів з умовою про поставку (зокрема, договір контрактації сільськогосподарської продукції); 3) змішаних господарських договорів з умовою про поставку (зокрема, договір на переробку давальницької сировини).

Крім того, запропоновано визнати пріоритетність закріплення у господарському законодавстві України принципу раціональності структури договірних відносин, основний зміст якого полягає у наданні переваги укладенню «прямих» господарських договорів між суб'єктами господарювання – виробниками і споживачами продукції виробничо-технічного призначення (зокрема, нафти, нафтопродуктів), виключаючи зайві посередницькі ланки, які впливають чи можуть вплинути на ціну реалізації продукції.

3. Уточнено окремі положення щодо правового регулювання транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами, а саме:

обґрунтовано пропозицію щодо виключення з кола замовників послуги з транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами фізичних осіб як таких, що не є суб'єктами господарювання;

запропоновано віднести до повноважень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, прийняття рішення щодо затвердження переліку додаткових робіт, виконання яких пов'язано зі здійсненням господарської діяльності з транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними трубопроводами, та розміру плати за їх виконання.

4. Конкретизовано окремі положення щодо правового регулювання торгівлі нафтою та нафтопродуктами з урахуванням наступних особливостей:

запропоновано уточнити порядок організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти із закріпленням положення про те, що послуги в укладенні біржових угод має надавати товарна біржа, членами якої є продавці нафти. Додатково обґрунтовано пропозицію щодо усунення суперечностей у чинному законодавстві України, які обмежують самоврядні права товарної біржі щодо самостійного встановлення правил біржової торгівлі та строків реєстрації укладеної угоди на біржі;

аргументовано, що продаж автомобільних бензинів та дизельного палива із відхиленнями від показників екологічного класу (Євро 3, Євро 4, Євро 5), як обмежених у вільному господарському обігу, має здійснюватися за договором поставки у межах «прямих» господарських зв'язків виключно для потреб органів державної влади або за рішенням Кабінету Міністрів України.

5. Обґрунтовано пропозицію щодо відновлення застосування засобів нетарифного регулювання (ліцензування, квотування) до операцій з експорту нафти та нафтопродуктів, що сприятиме імплементації та дотриманню

положень актів законодавства ЄС в енергетичній сфері у частині створення та підтримки мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів.

6. Запропоновано напрями вдосконалення державного регулювання ціноутворення на нафту та нафтопродукти із обґрунтуванням пропозиції щодо формування стартової ціни на аукціонах для нафти власного видобутку виключно з урахуванням інформації про ринкові ціни, яка публікується у виданнях аналітичних агентств «Platts» та «Argus Media», із визнанням такої інформації офіційним джерелом даних про ціни.

7. Запропоновано напрями вдосконалення державного регулювання конкуренції у відносинах з продажу нафти на біржових аукціонах із обґрунтуванням пропозиції щодо нормативного закріплення вимоги про неприпустимість формування продавцями аукціонної пропозиції у частині визначення умов транспортування нафти у спосіб, який ставить окремих суб'єктів господарювання–транспортні організації у привілейоване становище стосовно конкурентів, спонукаючи покупців вступати з ними у договірні відносини.

За результатами дослідження запропоновано внести зміни і доповнення до Господарського кодексу України та окремих підзаконних нормативно-правових актів, зокрема Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чередникова Т.Н. Правовое обеспечение способов и порядка поставки нефти / Т.Н. Чередникова // Економіка та право. – 2012. – № 2. – С. 154–159.

2. Чередникова Т.Н. Договор поставки нефтепродуктов: организационно-правовой аспект / Т.Н. Чередникова // Економіка та право. – 2013. – № 3 (37). – С. 84–90.

3. Чередникова Т.Н. Опыт Украины в построении системы правового обеспечения поставок нефти и нефтепродуктов / Т.Н. Чередникова // *Legea si Viata*. – 2014. – № 10 (Октябрь). – С. 190–194. (Республика Молдова).

4. Череднікова Т.М. Структура договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів / Т.М. Череднікова // Форум права. – 2015. – № 4. – С. 302–312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_4_54.pdf.

5. Череднікова Т.М. Поняття нафти та нафтопродуктів як об'єктів правовідносин з поставки / Т.М. Череднікова // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 3. – С. 230–234.

6. Череднікова Т.М. Правове регулювання торгівлі нафтою та нафтопродуктами / Т.М. Череднікова // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2015. – № 5. – С. 139–147.

7. Череднікова Т.М. Правове регулювання транспортування нафти та нафтопродуктів / Т.М. Череднікова // Науковий вісник Ужгородського

національного університету : Серія Право. – 2015. – Вип. 35. – Ч. II. – Т. 2. – С. 14–19.

8. Череднікова Т.М. Державне регулювання ціноутворення на нафту та нафтопродукти у відносинах поставки / Т.М. Череднікова // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 4. – С. 131–135.

9. Череднікова Т.М. Державне регулювання поставки нафти та нафтопродуктів у зовнішньоекономічних відносинах / Т.М. Череднікова // Форум права. – 2016. – № 1. – С. 248–256 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_40.pdf.

10. Череднікова Т.М. Державне регулювання конкуренції у відносинах із поставки нафти й нафтопродуктів / Т.М. Череднікова // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія Право. – 2016. – Вип. 36. – Т. 1. – С. 167–172.

11. Чередникова Т.Н. Правовые средства защиты национальной экономики Украины в сфере обеспечения поставок нефти / Т.Н. Чередникова // Экономико-правовые исследования в XXI веке: правовые средства защиты национальной экономики : материалы девятой Международной научно-практической интернет-конференции (г. Донецк, 9–16 марта 2012 г.) / науч. ред. В.К. Мамутов ; НАН Украины, Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк : Изд-во «Ноулидж» (донецкое отделение), 2012. – С. 267–274.

12. Чередникова Т.Н. Правовое регулирование экспорта и импорта нефтепродуктов в Украине / Т.Н. Чередникова // Экономико-правовые исследования в XXI веке: правовые аспекты интеграции Украины в мировую экономику : материалы двенадцатой Международной научно-практической интернет-конференции (г. Донецк, 26 августа – 6 сентября 2013 г.) / науч. ред. чл.-корр. НАПрН Украины В.А. Устименко ; НАН Украины, Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк : Изд-во «Ноулидж» (донецкое отделение), 2014. – С. 163–169.

13. Чередникова Т.Н. Поставка нефти и нефтепродуктов: проблемы приемки по качеству и количеству / Т.Н. Чередникова // Правова держава : історія, сучасність, та перспективи формування в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 28 лютого – 1 березня 2014 р.). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 97–100.

14. Чередникова Т.Н. Объект и предмет договора поставки нефтепродуктов / Т.Н. Чередникова // Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21–22 березня 2014 р.). – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2014. – С. 91–93.

15. Череднікова Т.М. Правове регулювання біржової торгівлі нафтою / Т.М. Череднікова // Актуальні наукові дослідження сучасної юридичної науки: теорія та практика : збірник матеріалів III науково-практичної конференції (м. Київ, 18 березня 2016 р.). – К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2016. – С. 221–223.

АНОТАЦІЯ

Череднікова Т.М. Правове регулювання поставки нафти та нафтопродуктів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. – Інститут економіко-правових досліджень НАН України, Київ, 2017.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню напрямів удосконалення правового регулювання поставки нафти та нафтопродуктів. У роботі розглянуто особливості вживання термінів «нафта» та «нафтопродукти» у актах чинного законодавства України, виявлено суперечності у підходах до їх визначення та сформульовано пропозиції щодо їх усунення. Проаналізовано структуру договірних відносин з поставки нафти та нафтопродуктів з уточненням суб'єктного складу та висвітлено систему договірних форм опосередкування господарських зв'язків у таких відносинах. Проаналізовано законодавство України, що визначає порядок та умови транспортування нафти та нафтопродуктів, зокрема, засобами трубопровідного транспорту, та підготовлено відповідні пропозиції щодо його вдосконалення. Висвітлено порядок здійснення торгівлі нафтою та нафтопродуктами та визначено шляхи конкретизації правових норм, які встановлюють особливості біржової торгівлі нафтою, роздрібної реалізації нафтопродуктів із урахуванням вимог екологічної безпеки. Проаналізовано засоби державного регулювання зовнішньоекономічних операцій з експорту нафти та нафтопродуктів та підготовлено пропозиції щодо відновлення практики застосування нетарифних засобів державного регулювання у цій сфері. Висвітлено засоби державного регулювання ціноутворення на нафту та нафтопродукти у відносинах поставки та підготовлено пропозиції щодо усунення окремих недоліків нормативно встановленої процедури визначення ціни продажу нафти власного видобутку на засадах аукціону. Розкрито засоби державного регулювання конкуренції у відносинах з поставки нафти та нафтопродуктів з обґрунтуванням напрямів подальшого вдосконалення законодавства України у цій сфері.

Ключові слова: поставка, нафта, нафтопродукти, транспортування засобами трубопровідного транспорту, біржова торгівля, ціноутворення на нафту та нафтопродукти, експорт нафти та нафтопродуктів, конкуренція у відносинах з поставки нафти та нафтопродуктів.

АННОТАЦИЯ

Чередникова Т.Н. Правовое регулирование поставки нефти и нефтепродуктов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно-процесуальное право. – Институт экономико-правовых исследований НАН Украины, Киев, 2017.

Диссертация посвящена обоснованию направлений совершенствования правового регулирования поставки нефти и нефтепродуктов.

В первом разделе рассмотрены понятия нефти и нефтепродуктов как объектов правоотношений поставки, структура договорных отношений по поставке нефти и нефтепродуктов, освещены особенности правового регулирования транспортировки и торговли нефтью и нефтепродуктами.

Выявлены признаки нефти как товарной продукции, а именно: осуществлена промышленная подготовка на нефтедобывающем предприятии; предназначенная для продажи; соответствует техническим и качественным характеристикам, предусмотренным нормативно-правовым актом или договором. На основании этого обосновано положение об исключении возможности признания сырой нефти, как не соответствующей указанным признакам, самостоятельным объектом в правоотношениях по поставке. Дополнительно аргументировано положение об уточнении правовой квалификации газового конденсата как объекта правоотношений по поставке с распространением правового режима нефти на указанный вид углеводородов.

Уточнена система договорных отношений по поставке нефти и нефтепродуктов с выделением: 1) договора поставки как преобладающей правовой формы опосредования хозяйственно-торговой деятельности в сфере оборота нефти и нефтепродуктов; 2) сложных хозяйственных договоров с условием о поставке (в частности, договор контрактации сельскохозяйственной продукции); 3) смешанных хозяйственных договоров с условием о поставке (в частности, договор на переработку давальческого сырья). Кроме того, предложено признать приоритетность закрепления в хозяйственном законодательстве Украины принципа рациональности структуры договорных отношений, основное содержание которого заключается в предоставлении преимущества заключению «прямых» хозяйственных договоров между субъектами хозяйствования – производителями и потребителями продукции производственно-технического назначения (в частности, нефти, нефтепродуктов), исключая лишние посреднические звенья, которые влияют или могут повлиять на цену реализации продукции.

Уточнены отдельные положения, касающиеся правового регулирования транспортировки нефти и нефтепродуктов по магистральным трубопроводам, а именно: обосновано предложение об исключении из круга заказчиков услуги по транспортировке нефти и нефтепродуктов магистральными трубопроводами физических лиц, не обладающих статусом субъекта хозяйствования; предложено отнести к полномочиям Национальной комиссии, осуществляющей государственное регулирование в сферах энергетики и коммунальных услуг, принятие решения об утверждении перечня дополнительных работ, выполнение которых связано с осуществлением хозяйственной деятельности по транспортировке нефти и

нефтепродуктов магистральными трубопроводами, и размера платы за их выполнение.

Конкретизированы отдельные положения, касающиеся правового регулирования торговли нефтью и нефтепродуктами с учетом следующих особенностей: предложено уточнить порядок организации и проведения биржевых аукционов по продаже нефти с закреплением положения о том, что услуги в заключении биржевых соглашений должна предоставлять товарная биржа, членами которой являются продавцы нефти. Дополнительно обосновано положение о недопустимости ограничения права товарной биржи относительно самостоятельного установления правил биржевой торговли и сроков регистрации заключенного соглашения на бирже; аргументировано, что продажа автомобильных бензинов и дизельного топлива с отклонениями от показателей экологического класса (Евро 3, Евро 4, Евро 5), как ограниченных в свободном хозяйственном обороте, должна осуществляться в установленном законом порядке по договору поставки в рамках «прямых» хозяйственных связей исключительно для нужд органов государственной власти или по решению Кабинета Министров Украины.

Во втором разделе диссертации выявлены особенности государственного регулирующего воздействия на поставки нефти и нефтепродуктов во внешнеэкономических отношениях, рассмотрены средства государственного регулирования ценообразования и конкуренции в исследуемой сфере отношений.

Обосновано предложение о возобновлении применения средств нетарифного регулирования (лицензирования, квотирования) операций по экспорту нефти и нефтепродуктов, что будет способствовать имплементации и соблюдению положений актов Европейского Союза в энергетической сфере в части создания и поддержания минимальных запасов нефти и нефтепродуктов. Обосновано предложение о формировании стартовой цены на аукционах для нефти собственной добычи исключительно с учетом информации о рыночных ценах, публикуемой в изданиях аналитических агентств «Platts» и «Argus Media», с признанием такой информации официальным источником данных о ценах. Обосновано предложение о нормативном закреплении требования о недопустимости формирования продавцами аукционного предложения в части определения условий транспортировки нефти способом, ставящим отдельных субъектов хозяйствования–транспортные организации в привилегированное положение относительно конкурентов, побуждая покупателей вступать с ними в договорные отношения.

Ключевые слова: поставка, нефть, нефтепродукты, транспортировка средствами трубопроводного транспорта, биржевая торговля, ценообразование на нефть и нефтепродукты, экспорт нефти и нефтепродуктов, конкуренция в отношениях по поставке нефти и нефтепродуктов.

ANNOTATION

Cherednikova T.M. Legal regulation of the supply of oil and oil products.

– On rights for manuscript.

Thesis for the scientific degree of Candidate of Sciences in specialty 12.00.04 – Economic Law, Economic Procedural Law. – Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

The thesis is devoted to the substantiation of directions of improvement of legal regulation of the supply of oil and oil products. The paper discusses the specific use of the terms «oil» and «oil products» in the acts of current legislation of Ukraine, inconsistencies in the approaches to identification and proposals for their elimination. It analyses the structure of the contractual relationship for the supply of oil and oil products with specification of the subject composition and reflect a system of contractual forms of mediation of economic relations in such a relationship. Analysed legislation of Ukraine, which defines the procedure and conditions for the transportation of oil and oil products, in particular by means of pipeline transport, and prepared the appropriate proposals for its improvement. Lit the exercise of the trade in oil and oil products and the ways of concretizing the legal norms establishing the peculiarities of exchange trade in oil, retail sales of oil products considering the requirements of ecological safety. Analyse the tools of state regulation of foreign economic transactions for export of oil and oil products and prepared proposals for the restoration of the practice of application of non-tariff measures of state regulation in this sphere. Lit means of state regulation of pricing on oil and oil products in the supply relationships and prepared proposals to address certain shortcomings of the normative, the procedure of determining the sales price of domestic oil products on the basis of auction. Disclosed means of state regulation of competition in the relations for the supply of oil and oil products with a substantiation of directions of further improvement of Ukrainian legislation in this sphere.

Keywords: supply, oil, oil products, transportation means pipeline transportation, trading, pricing for oil and oil products, export of oil and oil products, competition in the relations for the supply of oil and oil products.

Гарнітура Таймс. Формат 60x84/16.
Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 0,9.
Підписано до друку 10.01.2017. Замовлення 380.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net